

Kamil Rodan (26. 8. 1978 – 31. 10. 2021)

Poslední říjnový den uplynulého roku skončila po krátké vážné nemoci životní pout Kamila Rodana, absolventa Ostravské univerzity, historika, pedagoga, především ale skvělého člověka. Smutná zpráva se záhy rozšířila mezi jeho blízké, přátele, kolegy a studenty současné i bývalé, takřka současně rezonovala v českém mediálním prostoru. Následující řádky jsou věnovány krátkému připomenutí Kamilovy osobnosti. V textu, o kterém by mě ani v nejhorším snu ještě počátkem loňského léta nenapadlo, že jej budu muset někdy vůbec psát, se pokusím o důstojnou vzpomínku na mého bývalého učitele a přítele.

Kamil Rodan se narodil v závěru srpna roku 1978 v Ostravě-Zábřehu. Spolu se svou o tři roky starší sestrou Ditou vyrůstal v rodině manželů Oty Rodana a jeho manželky Zity, roz. Stejskalové, v ostravské Nové Vsi. Po absolvování hladnovského gymnázia (1996) se rozhodl pro studium historie na Filozofické fakultě tehdejší Ostravské univerzity v Ostravě. Vyšel tak vstřícně svému dlouhodobému zájmu o dějiny, oboru, jenž se mu stal osudem a doprovázel jej v podstatě až do konce života. Magisterské studium historie završil v roce 2001. Navázal na něj studiem doktorským, které úspěšně ukončil v roce 2008. To už ovšem na své alma mater působil několik let nejprve jako asistent, později odborný asistent. Jako vyučující zde uváděl od roku 2003 studenty do tajů historické práce, obecných souvislostí vývoje novějších dějin Evropy a české historiografie, případně je v rámci volitelných předmětů seznamoval s významnými postavami veřejného života v Československu či s evropskými královskými rody. Po odchodu z univerzity v roce 2008 působil Kamil Rodan jako pedagog v různých školských institucích, konkrétně na Střední odborné škole prof. Zdeňka Matějčka v Ostravě-Porubě, na Střední odborné škole AHOL a jako externista na Janáčkově konzervatoři. V roce 2015 pak profesně zakotvil jakožto vědeckovýzkumný pracovník ve Slezském zemském muzeu v Opavě, kde působil až do svého předčasného úmrtí. Rámec běžné muzejní práce nesmírně činorodý Kamil dalece překračoval. Vedle obsáhlé publikační tvorby a rozmanitých popularizačních aktivit, o nichž se zmíním podrobněji níže, zde připomeňme zejména jeho pedagogickou činnost, kterou vykonával jako externista na Filozofické i Přírodovědecké fakultě Ostravské univerzity v rámci Univerzity třetího věku (2014–2020, přednášky o evropských královských rodech) a na VŠB-TU (2018/2019; přednášky o dějinách národního hospodářství).

Kamilovu tvorbu charakterizoval poměrně široký záběr, což ale nijak neubíralo pečlivosti, s jakou k jednotlivým tématům tradičně přistupoval. Dlouhodo-

bý zájem projevoval o regionální dějiny Ostravska, zejména pak o historii ostravského městského obvodu Nová Ves, kde bydlil se svou maminkou a kde plnil od roku 2004 funkci kronikáře. Ještě před vysokoškolskými studii se začal věnovat kulturním dějinám, konkrétně hlavně vývoji a osobnostem československé divadelní a hudební (především popové) scény druhé poloviny 20. století. Systematicky sbíral dílčí informace jak o osobnostech spjatých profesně s divadlem, baletem či zpěvem, tak i o jednotlivých představeních, aby je později uplatnil v bohaté přednáškové činnosti, v četných encyklopedických nebo slovníkových heslech. V podstatě totéž lze říci o Kamilově hlubokém zájmu o panovnické (nikoliv pouze královské a evropské) rody 19. a 20. století, tedy tématu, jež mu nakonec přineslo nepochybně největší věhlas díky bezpočtu veřejných přednášek, vydaným knihám i četným vystoupením v tištěných médiích nebo v nejrůznějších diskusních pořadech v rozhlasu, televizi a na internetu. Ačkoliv to badatelsky táhlo Kamila podle jeho vlastních slov úplně jiným směrem, zmíňme rovněž problematiku dějin slezského zemědělství druhé poloviny 19. a počátku 20. století, k němuž jej při doktorském studiu nasměroval jeho školitel Milan Myška. Připomeňme také dvě témata, která Kamil rozvíjel na pozadí rodinné historie, když mu byly východiskem především životní zkušenosti rodičů jeho otce Oty Lea Rotha (Rodana) a Leopoldiny, roz. Peřinové: dějiny moravského židovstva ve 20. století a každodenní život prostějovských gymnazistů ve 30. a na počátku 40. let minulého století, resp. životní peripetie absolventů tamního reálného gymnázia. V posledních letech se potom v rámci muzejní činnosti intenzivně zabýval československou folkloristikou druhé poloviny 20. století, konkrétně se předmětem jeho zájmu stala osobnost významného etnologa Antonína Satkeho (1920–2008).

Pokud bychom se měli pokusit přiblížit v krátkosti tvorbu Kamila Rodana, bylo by zřejmě možné ji označit přízvisky úctyhodná, obsáhlá a rozmanitá. Z hlediska časového je zjevné, že se z převážné části soustředila do posledních deseti let jeho života. Gradovala zvláště po roce 2015, a tak nečekané úmrtí zastihlo Kamila bohužel v průběhu velkého autorského vzepětí, prakticky na vrcholu tvůrčích sil. Připomenuto by na tomto místě mělo být v prvé řadě vydání tří odborných monografií (*Dějiny zemědělství v Rakouském Slezsku v letech 1848–1914. Základní vývojové tendence* [2008], *Historie novoveských hostinců ve světle dobových dokumentů* [2017], *Neklidné století aneb Žít se ctí* [2019]), dvou kritických edic (*Listy lásky, víry a naděje. Edice korespondence slezského etnografa a folkloristy Antonína Satkeho se snoubenkou, sestrou a dalšími rodinnými příslušníky od srpna 1957 do května 1962* [2020], *Listy přátelství,*

porozumění a důvěry I. *Edice korespondence slezského etnografa a folkloristy Antonína Satkhe s přítelem, literárním historikem Drahomírem Šajtarem od listopadu 1972 do prosince 1984* [2021]), tři popularizačních monografií o ženách z rodin aristokracie (*Ženy s korunou* [2016], *Život s korunou* [2018], *V lesku koruny* [2020]), sedmi studijních opor o evropských královských rodech (vydány 2015–2020, poslední o rituálech těchto rodů na DVD), takřka tři desítek odborných článků v recenzovaných periodících, konferenčních sbornících či kolektivních monografiích vydaných v ČR i zahraničí (Slovensko, Polsko) nebo více než 40 popularizačních článků věnovaných z převážné části osudům české i evropské aristokracie (otiskovány od roku 2009 v časopisech *Xantypa*, *Živá historie* a v *Listech Ostravské univerzity*). Dále je nutné zmínit řádově desítky biografických a encyklopedických hesel, která obsahují hlavně životopisné údaje regionálních osobností a priori z kulturní branže. Nalézt je lze od počátku nového tisíciletí především na stránkách *Biografického slovníku Slezska a severní Moravy* (včetně svazků *Nové řady* a *Supplement*) a *Kulturně-historické encyklopedie českého Slezska a severovýchodní Moravy* [2013]. Jako řešitel či odborných spolupracovník působil Kamil Rodan v průběhu let v nejružnějších grantových projektech GAČR, NAKI nebo Ministerstva kultury ČR. Část jeho práce zůstala bohužel nedokončena v různých stupních zpracování, což platí jak pro díla určená odborné veřejnosti, tak i pro práce pro širší čtenářskou obec.

Významnou a oblíbenou část prezentace Kamilovy odborné činnosti i jeden ze způsobů jeho seberealizace tvořil přímý osobní kontakt s veřejností. V posledních letech k tomu využíval i domovské pracoviště, Slezské zemské muzeum, kde vedle vlastních výstavních akcí (v letech 2018–2020 celkem jedenáct) uspořádal na třicet veřejných přednášek věnovaných rozličným historickým tématům. Kamil přednášel nesmírně rád, stejně jako rád odpovídal na dotazy zvědavých posluchačů a reagoval na diskusní podněty. Nutno dodat, že jeho kvalitní a osobitý přednes (obvykle hovořil spatra, minimalistických poznámek na drobných papírcích využíval sporadicky) byl vždy obohacujícím zážitkem. To by patrně potvrdili jak posluchači Kamilových zhruba čtyřiceti přednášek uspořádaných napříč Českou republikou pro širokou veřejnost v letech 2015–2020, tak i účastníci odborných konferencí, kterých se v průběhu let zúčastnil. Zde připomeňme, že od roku 2010 byl Kamil pravidelným a vítaným účastníkem konferencí *Židé a Morava*, pořádaných Muzeem Kroměřížska v Kroměříži, kde seznamoval přítomné s pohnutými životními a podnikatelskými osudy, stejně jako s veřejnými aktivitami rodiny židovské rodiny Rothů z ostravské Nové Vsi (v širší perspektivě zde na pokračování přibližoval život a aktivity vlastních předků z otcovy strany, což ale posluchačům taktně zamlčel; pozn. aut.). Připomeňme ještě jednu nenápadnou, ovšem nikoli

nepodstatnou stránku Kamilových odborných aktivit: recenzní a lektorskou činnost. Jako redaktor mohl potvrdit, že tuto veskrze opomíjenou a nepříliš atraktivní činnost pojímal vždy se vši vážností, pečlivě a s maximální snahou o objektivní a strážlivé hodnocení. Posuzovaným mohl připadat nejspíše jako přísný, nicméně věcný hodnotitel, který se snažil dotyčným poskytnout spolu s patřičnou kritikou také návod, jak bylo možné text obsahově zkvalitnit či jazykově povznést.

O Kamilových popularizačních aktivitách již byla řeč. Dodejme, že důležitost, jakou jim přisuzoval, dokládá nejen jejich množství a pestrost, ale – a to především – i čas, jenž jim vyměřil a pečlivost jeho přípravy. Historické poznatky bylo podle něj zkrátka nezbytné maximálně zpřístupňovat široké veřejnosti, běžným čtenářům. Psát dějiny pro několik čtenářů z řad odborníků podle Kamila postrádalo smysl. Možná i proto věnoval popularizaci historie nemalou část svého volného času, oborem žil v podstatě neustále. Ostatně byl to právě volný čas, který trávil s oblibou četbou odborné literatury i beletrie (není příliš přehnané jej označit za skutečného knihomola, jehož přeplněná domácí knihovna byla vyhlášená), návštěvou antikvariátů a hřbitovů, sběrem autogramů nebo rozhovory s pamětníky z řad vysloužilých herců, tanečníků a zpěváků. Ač miloval společnost a byl velmi aktivní i na sociálních sítích, někdy byl prostě rád také sám, třeba v pohodlné poloze u oblíbeného televizního pořadu s něčím sladkým po ruce. I takový byl Kamil Rodan, kterého jsem měl to štěstí poznat jako výborného pedagoga, nadaného a schopného historika, člověka přátelského, upřímného, ochotného vždy pomoci a majícího velmi silný vztah k rodině, ostravské Nové Vsi a také k Lipníku nad Bečvou (v čemž jsem jej jako rodilý Hraníčák nemohl pochopitelně podpořit). Byl osobností s velkým rozhledem, osobitým smyslem pro humor a také s velkým srdcem. Zřejmě právě proto na podzim roku 2021, kdy svůj statečný, leč nerovný boj se zákeřnou nemocí nakonec prohrál, nezasáhla zpráva o jeho skonu hluboce jen jeho rodinu a nejbližší, ale velmi široký okruh lidí. Důstojný smuteční obřad 5. listopadu 2021 to ostatně ukázal více než výmluvně. Předčasné úmrtí Kamila Rodana tak nepředstavuje velkou ztrátu zdaleka jen pro českou historiografii, složet bude Kamil nesmírně také jako člověk. Čest Tvé památce, nezapomeneme! (Za pomoc při koncipování textu, pro mě osobně dosud zdaleka nejobtížnějšího, děkuji velice paní Dítě Němcové, Kamilově sestře).

Petr Kadlec

Marc Chagall in Warsaw. September 2021, Galerie Kornfeld, Warsaw.

In September 2021, Galerie Kornfeld presented forty works by Marc Chagall (1887–1985). The oldest

auction house in the world selling works on paper: engravings, drawings, gouaches, and pastels, put up for sale beautiful artefacts from the collection of the artist's family. The auction was a huge success – all the works sold, with many of them reaching high prices, and, for the first time since 1864, it was recognized as a „white glove sale“. Eberhard Kornfeld, who ran the gallery until 1951, contributed not only to the popularization of modern art, but also to the development of the history of engravings and drawings of the 20th century, organizing a lot of exhibitions and publishing a number of monographic catalogues including the oeuvre of Alberto Giacometti (1901–1966), Marc Chagall, Paul Gauguin (1848–1903) Ernst Ludwig Kirchner (1888–1938), Paul Klee (1879–1940), Käthe Kollwitz (1867–1945), Pablo Picasso (1881–1973), and Paul Signac (1863–1935). This time, the auction catalogue, in addition to detailed notes, contained a biography by Meret Meyer with archival photographs from the collection of the artist's family.

Fourteen works from the auction mentioned above were purchased by the National Museum in Warsaw thanks to the financial support of the Ministry of Culture and National Heritage. The Polish institution managed to bid efficiently and secured the works it wanted to obtain at reasonable prices. The success was all the more impressive because there are currently not many works by Marc Chagall in Poland. In total, Polish museums have only nine graphic compositions by this outstanding French artist from Vitebsk. And Warsaw, which lost 80 % of its built fabric during the last war, is slowly rebuilding its art collections. Works on paper are the most susceptible to fire and water damage, and their prices are increasing – factors which place Polish museums out of range to acquire them. Thus, the local press was especially enthusiastic about the purchase announcement at the end of December and a future exhibition. Many years ago, Eberhard Kornfeld donated a futuristic leaflet to the National Museum in Warsaw. Bruno Jasiński's manifesto (1901–1938), published in Krakow in 1921, is one of the two known copies.

Marc Chagall in Warsaw. These were the headlines in the Polish media. His works are already in the capital of Poland. It is worth recalling that when traveling from the then Russian Empire and later Soviet Union to Germany and eventually to France, passengers changed trains in Warsaw. The difference in track sizes made it impossible to travel directly from Moscow, via Vitebsk, to Berlin or Paris. In Warsaw, travellers had to cross the Vistula River from the St. Petersburg train station to the Vienna station. In addition, there were galleries here in which the works of Russian artists were exhibited. For example, at the beginning of the twentieth century, exhibitions of Ivan Aivazovsky's (1817–1900) and Vasily Vereshchagin's (1842–1904) works were organized at the

Russian Club, established in 1864, which was located in the former Zamojski Palace in Nowy Świat Street. Many Russian artists visited Warsaw, among them Wassily Kandinsky (1866–1944) or Alexander Blok (1880–1921), who stopped at the capital city of the Duchy of Warsaw in 1909. It is worth recalling that Chagall admired Blok's poetry.

Biographers noted Chagall's visit to Warsaw in 1935, but perhaps he had arrived earlier on his way to western Europe. His first trip abroad happened in the wake of the artist's sale of his works to Maxim Vinaver (1863–1926). The lawyer and Russian collector, who was born in Warsaw and studied at the local university, sponsored the artist's trip to France. Chagall mentions his support and a four-day trip to Paris in 1910. In the same year he exhibited in Berlin. In 1914, after the opening of another exhibition in the German capital, Chagall went to his hometown of Vitebsk.

Warsaw became one of the most important centre of Yiddish culture, many books were published in this language, and some of them influenced on the artistic life of Chagall.

In December 2021, two acquired works were presented at the National Museum, announcing an exhibition in the spring of the following year, and these oeuvres show important aspects of Chagall's work.

The first is a gouache and pastel showing the crucified Christ surrounded by the Virgin Mary and Moses. It is worth mentioning the initiative to publish an album on biblical themes for his friend Stratis Eleftheriadis known as Tériade (1897–1983), the publisher of the *Verve* magazine and the painter's friend. Chagall published two volumes of the Bible with original lithographs in 1956 and 1960.

Since the 1950s, the artist repeatedly returned to Christian themes. The depiction of the crucified Christ was made in many versions. The gouache with a pastel from Warsaw has not been published so far, but it corresponds to other works of this type. The crucified Christ with Mary and Moses standing next to him is an attempt at a Christian-Jewish dialogue. Raïssa Maritain and Jacques Maritain, prominent Catholic intellectuals of the 20th century, had a great influence on his work. Chagall repeatedly showed the parallels between the Old and New Testaments, and the common world of Jewish, Orthodox, and Catholic Christianity. His hometown of Vitebsk has probably given him the opportunities to make such comparisons. While there are many publications about other Chagall's works and their (often unproven) sources of inspiration, it seems that the first publications of this type by Ziva Amishai Meisel are the most competent.

One of the most spectacular works is the creation of stained-glass windows for cathedrals in Reims and Metz in France. In 2020 the Pompidou Centre in Metz showed the stained-glass designs, including the process of their creation. Currently, an exhibition is on display at the Musée national Marc Chagall in Nice.

In the capital of Champagne, the stained-glass company, maître verrier Jacques Simon (1890–1974), has been decorating local churches for generations. Reims Cathedral, destroyed in World War I, lost many of its medieval stained-glass windows. Over the decades, new vitraux are slowly being created. And those designed by Chagall in cooperation with Charles Marq (1923–2006) attract tourists from all over the world. The decoration presents a well-thought-out iconographic program and shows the parallels between the Old and New Testaments. We follow the biblical story from left to right and notice important cycles: The Genealogy of Virgin Mary as Jesse Tree, Jacob's Ladder, Abraham and Crucifixion with second imagination of Virgin Mary. The culmination of all glass decoration is the coronation of Clovis and above the image of other kings of France. Moreover, the post-war design of decorations for Catholic churches in France became a great ennoblement for modern artists, for example Jean Cocteau (1889–1963), Gerges Braque (1882–1963), Fernand Legér (1881–1955), Henri Matisse (1869–1954), and Pablo Picasso. Many of them were decorated in accordance with the guidelines of the Second Vatican Council (1962–1965). Sometimes some realizations precede the changes proposed by the council. Jacques Maritain was one of the most important lay participants in the deliberations and was responsible, *inter alia*, for the guidelines for the new concept of building and arranging the liturgical space. France was one of the first countries to implement the Council's decisions.

Baie des anges is Chagall's second work shown in Warsaw. The gouache was probably painted from Mont Boron and shows the port with a lighthouse and the waterfront. The long seafront stretching along the promenade des Anglais has become a frequent motif for artists coming to the Cote d'Azur. Chagall, who settled there after returning from America, discovered new colours, mainly blue and red, which became dominant in his work.

The work from Warsaw could be compared with the popular poster promoting Nice. Around 1960, the mayor of the city, Jean Médecin, asked Chagall to design an affiche. The artist showed the Bay of Angels immersed in azure light and above it a mermaid holding a rich bouquet of flowers in her hand. The poster was published in 1962 with the handwritten words Nice Soleil Fleurs and the signature. The publisher was the Commissariat Général du Tourisme. The success of the poster promoting the Cote d'Azur inspired Chagall to create a series of gouaches presented at the exhibition in the same year at the Musée Masséna in Nice. The Promenade des Anglais and Baie des Anges were shown in various colour versions. Some of them became the prototype for lithographs from the Mourlot workshops in Paris published in 1967. The style of his works was probably influenced by motifs from the

then tourist brochures, designed at that time by local painters. The poster Nice Travail et Joie designed by Henri Matisse in 1946 has a similar form. The affiche promoting Nice may have inspired Marc Chagall in the process of repeating his compositions.

The peculiar design of French tourist brochures, with colourful drawings and hand-made inscriptions, inspired the artists to use them in their paintings. Rich resorts commissioned projects from great artists. In this way, they promoted not only the vacation destination, but also the oeuvre of painters. Many works of French artist related to Nice were exhibited at the Chagall Museum in 2015.

Marc Chagall is popular in Poland and his works influenced local artists: Andrzej Wróblewski (1927–1957), Józef Czapski (1896–1993), especially after the Second World War. It should be mentioned that in May 1972 an exhibition of prints and stained-glass designs was held at the National Museum in Warsaw. At that time, an extensive catalogue by Irena Jakimowicz and Ewa Maliszewska (Milicer) was published. Photographs by Grażyna Rutowska (1946–2002), preserved in the Central Digital Archives in Warsaw, document this exhibition.

The exhibition of the collection of Sture Andersson (1897–1989) was presented in a modern museum annex built in the same years and this event met with great interest. A Swedish eccentric collector who lived in a fisherman's cottage in Borstahusen near Landskrona organized an exhibition of works of Chagall in his village in 1967. Then the collection was taken to Warsaw.

Chagall's gouaches, pastels, and pencils will be shown in Warsaw at an exhibition that will take place in Spring 2022. We will then be able to see the remaining works that have not been published apart from the presentation in the Galerie Kornfeld catalogue.

Waldemar Deluga

České Slezsko – identita, kultura, společnost. Odborný workshop. 6. října 2021, Ostrava.

Dne 6. října 2021 se v aule Ostravské univerzity (dále OU) konal mezinárodní odborný workshop na téma *České Slezsko – identita, kultura, společnost*. Workshop byl pořádán v rámci projektu NAKI *VELKÝ HISTORICKÝ ATLAS ČESKÉHO SLEZSKA – Identita, kultura a společnost českého Slezska v procesu modernizace s dopadem na kulturní krajinu*.

Program workshopu začal vstupním blokem na téma *Problematika modernizace a vývoje identit v širším pohledu*. V rámci tohoto bloku vystoupil se svým příspěvkem jako první Jiří Štaif (Univerzita Karlova). Jeho příspěvek nesl název *Etapy a témata společenské modernizace. České země 1770–1918*. Zdůraznil v něm, že na modernizaci českých zemí měly velký vliv reformy Marie Terezie a především josefínské osví-

cenenské reformy. Velkým milníkem pro modernizaci se stalo od poloviny 19. století kapitalistické podnikání. Velkým tématem, kterým se Štaif zabýval, byl rozpad Rakouska-Uherska, který byl podle něj způsoben tím, že Rakousko-Uhersko během Velké války vyčerpalo své zdroje a nedokázalo uspokojit potřeby lidí. Došlo tedy k iniciativě nového uspořádání a vzniku Československa.

Dále se slova ujal Michal Šmigel (Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici), který si připravil referát s názvem *Problémy identity Rusínů na Slovensku v 20. století*. Svůj příspěvek opíral Šmigel o statistické údaje. Rusini obývali odlehle oblasti severovýchodního Uherska, kde tvořili většinu a jejich nízká vzdělanost a společenská úroveň je držela dále od asimilace. Po první světové válce se Rusini přidali k nově vzniklému Československu na území nazvaném Podkarpatská Rus. Od poloviny 20. století začíná lidí, hlásících se k rusínské národnosti ubývat, což bylo způsobeno také tím, že komunistický režim začal Rusíny označovat jako Ukrajince.

Poslední příspěvek prvního bloku si připravil Aleš Zářický (OU), a jeho název zněl: *Já jsem horník, kdo je víc?!* Zářický se v něm zabýval postavením horníků ve Slezsku od poloviny 18. století do současnosti. Svůj referát rozdělil do čtyř časových období. První období do roku 1848 bylo charakteristické vysokou společenskou prestiží horníka. Postupně se zvyšuje počet horníků, což je způsobeno především tím, že hornictví je lépe honorované než do té doby tradiční zemědělství. Po roce 1848 mluvil Zářický o obrovském nárůstu počtu lidí pracujících v hornictví, otevírání nových dolů, vytváření nových sídelních struktur pro nově přicházející obyvatelé a vzniku tradice tzv. hornických rodin, kdy se toto povolání „dědilo“ z generace na generaci. Po roce 1989 dochází k útlumu hornictví, vyplácení se renty za uzavírání dolů a v 90. letech 20. století se hornictví postupně stává stále méně prestižním, protože odměny už nejsou v porovnání s ostatními profesemi tak zajímavé.

Odpolední blok nesl téma *Identita, kultura a společenost českého Slezska*. Jako první se slova ujal Radek Lipovski (OU), který představil svůj příspěvek na téma *Vlivy demografických změn na vytváření identity obyvatel českého Slezska*, na kterém pracoval společně s Ludmilou Nesládkovou a Lumírem Dokoupilem (oba OU). Příspěvek se zaměřoval na demografické proměny českého Slezska v 19. a 20. století. Počet obyvatel ovlivnila především migrace mladých lidí produktivního věku, kteří odcházeli za prací, především do uhelných revírů v českém Slezsku. Vrchol tohoto procesu nastal v 90. letech 19. století, kdy se začaly zvětšovat okresy, především Moravská Ostrava a Slezská Ostrava. Před druhou světovou válkou docházelo opět k pohybu obyvatel, hlavně vlivem vyhánění obyvatel ze Sudet, které byly zabrány Němci. Po válce se musely oblasti, odkud byli vyháněni Němci, doosidlovat z vnitrozemí a zahraničí.

Poslední příspěvek druhého bloku si připravil Martin Jemelka (Masarykův ústav a Archiv akademie věd ČR). Věnoval se v něm tématu *Národ, třída, konfese: vznik československého státu a meziválečný zápas o identitu obyvatel českého Slezska*. Ve svém referátu rozlišil tři typy identit člověka: 1. národnostní identita, 2. sociální identita, 3. konfesionální identita. Zdůraznil, že před vznikem Československé republiky hrála náboženská příslušnost velmi důležitou roli. Po vzniku Československa se podle něj primární identitou stala ta národnostní, která upozadila do té doby hlavní konfesionální identitu. Identita se podle Jemelky projevuje ve veřejném prostoru, např. při sčítání lidu, jinak se však lidé deklarují při oficiálním sčítání lidu a jinak se chovají ve veřejném prostoru. Pro mnoho lidí nemají identity formální smysl, např. 90 % lidí, kteří se hlásí ke katolicismu, nechodí pravidelně na bohoslužby do kostela – toto by měli lidé změnit, aby pro ně identity měly formální smysl.

Po krátké přestávce následoval poslední blok workshopu. Zahájil ho svým projevem na téma *Hlučínsko – specifický region ve zvrátě XX. století* Pavel Kladiwa (OU). Na úvod vyjmenoval tři oblasti, které se po první světové válce staly součástí nově vzniklé Československé republiky – Hlučínsko, Valticko, Vitorazsko. Oblast dnešního Hlučínska byla od slezských válek až do roku 1920 součástí Pruska, konkrétně jeho Ratibořské oblasti. Po první světové válce byla k Československu připojena jižní část Ratibořska, dnes známá jako Hlučínsko. Obyvatelé tohoto regionu hovořili po celou dobu moravsky, avšak cítili se jako obyvatelé Pruska, později Německého císařství a většina z nich odmítala připojení k Československu, nebylo jim však umožněno se oficiálně k připojení vyjádřit. První republika byla Hlučínskými vnímána jako negativní, byly zrušeny německé školy (kromě Sudic a Trebomí), vytvořena síť českých škol včetně gymnázia v Hlučíně. Během sčítání lidu v roce 1921 došlo k úředním úpravám nesprávně uvedených národností z německé na českou, jelikož přesto, že se většina lidí hlásila k moravštině, jako národnost zároveň uváděla německou, což bylo pro úřady nepřipustné. Na Hlučínsku docházelo také k hospodářským problémům, protože připojení k ČSR znamenalo pro mnohé obyvatelé ztrátu zaměstnání v Německu a nutnost shánět práci v nové zemi, což bylo často velmi náročné. Nejtěživěji dopadla na Hlučínsko hospodářská krize na přelomu 20. a 30. let 20. století, což vedlo k radikalizaci společnosti, nástupu nacistů v Německu a sympatizování hlučínských obyvatel s Německem. Nakonec všechny tyto problémy vedly k Mnichovské dohodě a připojení Hlučínska k Německu v roce 1938.

Předposlední příspěvek si připravila Andrea Pokludová (OU). Zabývala se tématem *Identita a místa paměti českého Slezska. Mizející těžní věže*. Zmínila, že těžní věže tvořily typické panorama některých ostravských obvodů (Moravská Ostrava, Slezská

Ostrava, Přívoz, Heřmanice...) a kvůli útlumu těžby černého uhlí z regionu postupně mizí. Významnou činností, mapující tradiční život v regionu; byla sbírka učitele Karla Jaromíra Bukovanského, která čítala tisíce předmětů a na jejímž základě otevřela slezskoostravská radnice v roce 1904 Muzeum K. J. Bukovanského, během první světové války však byly jeho předměty rozkradeny. K masovému útlumu těžby docházelo v 90. letech 20. století a někteří odborníci začali volat po zachování těchto památek pro další generace. Avšak navzdory všem snahám byly strženy věže Dolu Petr Bezruč a Důl Heřmanice. Přelomovým se stal rok 2008, kdy obdržel areál Vítkovických železáren známku Evropského kulturního dědictví UNESCO, a v následujících letech došlo k revitalizaci celého komplexu Dolní oblasti Vítkovic.

Poslední referát si připravila Michaela Závodná (OU) na téma *Doprava v rakouském/českém Slezsku 1945–1960*. Zaměřila se na problematiku dopravy po druhé světové válce. V letech 1945–1948 nastaly poválečné útrapy, nedostatek pohonných hmot, vhodná pracovní síla a v konečném důsledku chybělo to hlavní, vozový park. Restrukturalizovaly se průmyslové oblasti, došlo k poválečnému konfiskování a hlavním dopravcem se stala Společnost moravských místních drah. Po komunistickém převratu v 50. letech 20. sto-

letí se dopravní situace příliš nezlepšila. Byla zde sice nutnost dopravovat pracovníky především do těžkého průmyslu, ale stále se stál potýkal s nedostatkem vozidel a především s nedostatkem řidičů, jelikož během komunistického režimu byl preferován těžký průmysl na úkor jiných odvětví. Hlavním prostředkem v dopravě do práce se staly autobusy, rychlotramvaje a hlavní železnice z Ostravy do Opavy. Situaci v dopravě se podařilo stabilizovat až okolo roku 1960.

Po většině přednesených referátů se rozvinula krátká diskuze na příslušné téma. Štaif v rámci ní například zdůraznil, že klíčovým nositelem modernizace byly střední vrstvy, které v modernizaci spatřovaly možnost získat společenské postavení. Po druhém příspěvku o Rusínech se rozvinula zajímavá debata o demografických změnách Rusínů v letech 1900–1950. Velmi zajímavá diskuze se rozpoutala po příspěvku o Hlučínsku, kdy přítomní diskutovali a ptali se Kladiwy na různé zajímavosti z regionu, které ve svém příspěvku zmínil. Diskutovalo se také o mizejících těžních věžích v ostravském a karvinském regionu, přičemž Pokludová zdůraznila, že je důležité zachovávat památky v regionu a zkoumat je, protože se jejich počet rapidně zmenšuje.

Aneta Kociánová